

amb el nom d'Arnau de Vilanova, tot i que la seva atribució avui no està certificada. Tanca el volum un glossari, la llista bibliogràfica, un índex mèdic per temes i un índex onomàstic. Tot plegat ofereix una eina de consulta molt útil, tot i que en el procés d'edició malauradament s'ha produït un desajust de dues pàgines entre la numeració de l'índex i la pàgina que inclou la referència, un problema que esperem que es pugui resoldre en futures reimpressions. Amb tot, podem considerar el volum d'Antònia Carré com una aportació fonamental a l'obra mèdica d'Arnau de Vilanova perquè proporciona una nova edició crítica necessària i actualitzada del *Regiment de sanitat*, complementada amb una anàlisi exhaustiva de l'obra, del context i de la transmissió lingüística. El seu estudi minuciós ens apropa alhora al procés de difusió del coneixement científic i tècnic cap a un públic més general i menys especialitzat gràcies a les traduccions en llengües vernacles.

Sergi GRAU TORRAS
Universitat Autònoma de Barcelona

Nachman FALBEL, *Arnaldo de Vilanova (ca. 1240-1311). Doutrina Reformista e Concepção Escatológica*, São Paulo, FFLCH – Humanitas 2018, 294 p.

La bibliografia arnaldiana compta, des de la tardor passada, amb un nou component. Es tracta d'un estudi de la figura i de la obra d'Arnau de Vilanova duta a terme pel professor Nachman Falbel, que ha actualitzat la seva tesi de doctorat. Nachman Falbel, nascut a Krystynopol (Polònia), és professor emèrit d'història medieval a la Facultat de Filosofia, Lletres i Ciències Humanes de la Universitat de São Paulo (FFLCH-USP). L'any 1972, després d'estudiar història i filosofia a la Universitat Bar-Ilan d'Israel, Falbel es doctorà en història i pensament medieval a la Universitat de São Paulo. Entre les seves publicacions destaca *Heresias medievais* (São Paulo, Perspectiva 1977), *Os espirituais franciscanos* (São Paulo, Perspectiva 1977; *The Spiritual Franciscans*, 2011), *Kidush Hashem: crônicas hebraicas sobre as cruzadas* (São Paulo, Edusp / Imprensa Oficial 2001) i *Estudos de história do povo judeu na Idade Média* (São Paulo, USP / CEJ 1980), entre altres. El pròleg d'aquest estudi el firma un reconegut expert en estudis arnaldians de casa nostra, el professor de la Universitat Autònoma de Barcelona i membre de l'Institut d'Estudis Catalans, Jaume Mensa i Valls.

L'estudi es divideix en vuit capítols, que tracten vuit aspectes diferents de la vida i de l'obra d'Arnau de Vilanova, que són indestruïbles. El primer està dedicat a l'Arnau metge, és a dir, a les seves contribucions a la medicina; el segon, acompanyat per un interrogant, a l'Arnau alquimista; el tercer exposa el context intel·lectual d'Arnau de Vilanova; el quart, la seva tasca com a teòleg i les seves intervencions a corts reials i papals de l'època; el cinquè descriu la relació i la influència d'Arnau i de la seva obra en les comunitats dels beguins i dels espirituals franciscans; el sisè és una anàlisi dels projectes de reforma que proposà Arnau a diversos reis; el setè recull diverses observacions sobre l'escatologia, l'apocalíptica i les tesis joaquímistes —és a dir, fonamentades en les prediccions de Joaquim de Fiore— d'Arnau, i el vuitè i darrer capítol de l'obra, estudia la visió religiosa-espiritual d'Arnau de Vilanova. Seguint les indicacions del professor Mensa, l'estudi destaca per l'anàlisi que el professor Falbel féu de la relació d'Arnau amb els espirituals franciscans, car n'estudia les posicions respectives i els punts en comú, dels quals n'és especialista. Es tracta, per tant, d'una aproximació

biogràfica i doctrinal a Arnau de Vilanova molt completa i, tal com afirma Mensa en el pròleg, ben documentada bibliogràficament.

Però el volum, a més de la bibliografia, l'índex onomàstic i una cronologia relativa a la vida i a la obra d'Arnau, conté la traducció portuguesa d'algunes obres fonamentals d'Arnau de Vilanova. Aquest text, que es presenten al final com a annexos, són la *Confessió de Barcelona* (*Confissão de Barcelona*, 187-199), la *Lliçó de Narbona* (*Lição de Narbona*, 201-212), el *Raonament d'Avinyó* (*Reflexão de Avinhão*, 213-234) i la *Informació espiritual*. La primera i la tercera d'aquestes obres, molt representatives del pensament arnaldia, constitueixen les primeres traduccions a una llengua moderna dels textos d'Arnau —prèvies, per tant, a les seves respectives traduccions a l'anglès o a l'espanyol. Aquests annexos afegeixen un gran valor a l'estudi de Falbel, ja que fan accessibles al públic de parla portuguesa les fonts primàries per estudiar Arnau de Vilanova, un gran exponent del pensament medieval occidental.

Maria CABRÉ DURAN
Universit  de Fribourg

Cosimo REHO, *Uomini dello Spirito. Gioacchino da Fiore, Bonaventura da Bagnoregio, Arnaldo da Villanova*, Martina Franca (Taranto), Social Campus Edizioni 2017, 238 p.

Tal com explica l'autor de la *Prefazione* (p. 13-14), fra Alfonso Polimena (Ministre provincial de la Provincia Minoritica di Lecce), hi sol haver en la vida de les persones un temps per a sembrar i un temps per a collir i aquest llibre del P. Cosimo Reho pertany al temps de collita. Cosimo Reho ha estat professor (i director) durant molts anys a l'Istituto Teologico di Santa Fara, a Bari, i ha dedicat bona part de la seva recerca als tres autors anomenats en el subtítol del llibre. Efectivament, el llibre recull majoritàriament alguns estudis de Cosimo Reho ja publicats anteriorment.

Qu  tenen en comú Joaquim de Fiore, Bonaventura o Arnau de Vilanova? Segons Reho, en aquests tres autors (p. 19-20)

«si realizza un intenso dialogo per osmosi e scambio: Bonaventura mutua alcune ispirazioni escatologiche da Gioacchino e Arnaldo mutua da Gioacchino il pensiero apocalittico e da Bonaventura, mediante Pier Giovanni Olivi, l'ammirazione verso i francescani *spirituali*, che egli media per i beghini laici. Cosi gli autori medievali esaltano lo Spirito Santo che illumina e guida la vita e la storia salvifica della Chiesa nel mondo».

Particularment, per a Arnau de Vilanova (p. 19), «lo Spirito educa, istruisce e forma i laici beghini nel cammino di santificazione della vita nel mondo».

Com que ni Joaquim de Fiore ni Bonaventura cauen dins l'àmbit d'*Arxiu de Textos Catalans Antics*, centrarem aquesta recensio en la tercera part del llibre, la dedicada a Arnau de Vilanova. Són dedicats a Arnau de Vilanova els capítols V-VII. El capítol V, *L'uomo spirituale in Arnaldo da Villanova* (p. 136-167), reproduceix un article ja publicat dins «Estudis Franciscanos», 87 (1986), 993-1011. El mateix autor resumeix aixi el capítol (p. 18): «Arnaldo, medico-alchemico, fa una trasposizione dalla trasmutazione dei metalli al possibile ringiovanimento dei fenomeni di senilit  un'acqua-vite,